

Eshchanova Gavhar Otajonovna
Urganch davlat pedagogika instituti dotsenti

Abdullayeva Sanobar Ibadullayevna
Urganch davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi

BOSHLANG'ICH SINIF O'QISH VA MATEMATIKA DARSLARIDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISHGA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarning o'qish va matematika darslarini tashkil etish yo'llari va darslar jarayonida fanlararo integratsiyani hosil qilib, zamonaviy darslar tashkil etish usullari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy ta'lim, interfaol metod, "Tarmoqlar" usuli, "BBB" jadvali, "Debat", "Tarixiy xotira", "Jamoa inshosi", Xorazmshoh, Jayhun, Chingizxon, Eron, Parvona, Kurdistan.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ НА НАЧАЛЬНЫХ УРОКАХ ЧТЕНИЯ И МАТЕМАТИКИ

Аннотация. В данной статье рассматриваются способы организации уроков чтения и математики в начальной школе и как организовать современные уроки путем создания межпредметной интеграции в классе.

Ключевые слова: Современное образование, интерактивный метод, метод «Сетей», таблица «BBB», «Дискуссия», «Историческая память», «Общественное эссе», Хорезмшах, Джайхун, Чингисхан, Иран, Парвона, Курдистан.

COMPETENCY APPROACH TO THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN ELEMENTARY READING AND MATHEMATICS LESSONS

Annotation. This article discusses ways to organize reading and math lessons in elementary school and how to organize modern lessons by creating cross-curricular integration in the classroom.

Keywords: Modern education, interactive method, "Networks" method, "BBB" table, "Discussion", "Historical memory", "Public essay", Khorezmshah, Jaihun, Chingizkhan, Iran, Parvona, Kurdistan.

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldiga inson shaxsini maqsadli rivojlantirishga qaratilgan talablar qo'yilgan. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning: "Farzandlarimizning qobiliyatini ro'yobga chiqarishga bolalikdan e'tibor berib, ularning kamoloti uchun barcha imkoniyatlarimizni safarbar etsak, yurtimizdan yana ko'plab Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar etishib chiqadi [1]" - deya ta'kidlaganlari bejiz emas. Zero, mamlakatimizda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan barcha tadbirlar, qabul qilinayotgan hujjatlardan ko'zlangan asosiy maqsad yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalashga qaratilgan. Bu vazifani amalga oshirishda ziyolilar, xususan, umumta'lim maktablari etakchilik qilib, ular zamon talablari doirasidagi ta'limni tashkil qilishlari talab etiladi.

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuqori natijalarga erishishdir. Qisqa vaqt ichida muayyan nazariy bilimlarni o'quvchilarga etkazib berish, ularda ma'lum faoliyat yuzasidan ko'nikma va malakalarini hosil qilish, ular tomonidan egallangan bilim, ko'nikma va malakalar darajasini baholash o'qituvchidan yuksak pedagogik mahoratni hamda yangicha yondashuvni talab etadi.

Ma'lumki, interfaol tushunchasi o'quvchi bilan o'qituvchi o'rtasidagi ta'limning o'zlashtirish munosabatlarini kuchaytirish, faollashtirish degan ma'noni anglatadi. Bunda o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, biror tushuncha ustida fikr-mulohaza yuritish, munosabat bildirish ko'nikmasini shakllantirish natijasida dars samaradorligini oshirish nazarda tutiladi.

Boshlang'ich ta'limda kichik guruhlar bilan ishlash interfaol usullarni qo'llash uchun juda qo'l keladi. Ayniqsa, "Aqliy hujum" metodidan biron-bir muammoni echish jarayonida g'oyalarni tanlashda, turli variantlarni qidirishda, o'quvchilar bilimini boyitish va mustahkamlashda foydalaniladi. Shuningdek, kichik maktab yoshidagi o'quvchilar bilan olib borilayotgan

62 mashg'ulotlarda "Tarmoqlar" usuli, "BBB" jadvali, "Debat", testlardan, og'zaki savol-javoblar, ba'zan didaktik o'yinlardan foydalanish bolalar o'rtasida faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Masalan, amaldagi 3-sinf "O'qish kitobi" darsligidagi "Ulug'lardan o'rganmoq – oqillik" nomli bo'limida M.Osimning "Jaloliddin Manguberdi" hikoyasi keltirilgan. Shu hikoyani o'rgatish darsida suhbat, tushuntirish, mustaqil ish, kichik guruhlar bilan ishlash kabi usullardan foydalanish mumkin. Lug'at ustida ishlash ham darsning tarkibiy qismini tashkil etadi. Buning uchun o'qituvchi hikoyadagi tushunilishi qiyin bo'lgan so'zlarni oldindan yozuv taxtasiga yozib qo'ygan bo'ladi:

To'g'on - suvni to'sib turadigan qurilma.

O'lja - dushman ustidan g'alaba qilganda qo'lga kiritiladigan narsalar.

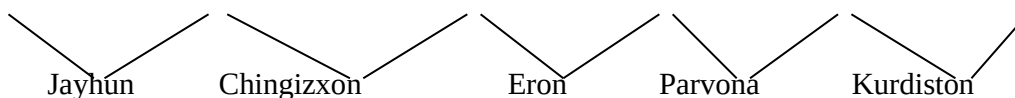
Nizo - urush, janjal.

Bandi - tutqin, asir.

Sodiq - sadoqatli, chin, haqiqiy.

O'quvchilar ushbu so'zlarni lig'at daftariga yozib olib, yod oladilar. Bundan tashqari, darsda, "Tarixiy xotira" tuzish usulidan foydalanish mumkin. Bunda o'quvchilar asarda keltirilgan quyidagi joy nomlari va qahramonlarni yaxshi eslab qolish imkoniyatiga ega bo'ladilar:

Urganch, Jaloliddin, mo'g'illar, Afg'oniston, Panjsher, Hind daryosi, Xorazmshoh

Hikoyani o'quvchilar qay darajada o'zlashtirganliklarini suhbat, savol-javob asosida aniqlash mumkin. Jumladan, o'quvchilarga quyidagi savollar bilan murojat qilinsa, maqsadga muvofiq bo'ladi:

- Jaloliddin kim bo'lgan?
- Chingizxon haqida nimalarni bilasiz?
- Jaloliddin mo'g'illarga qarshi qanday kurashdi?
- Jaloliddinning lashkarlari o'rtasida nima uchun nizo chiqdi?
- Jaloliddin nima uchun o'z yaqinlarini daryoga cho'ktirib yubordi?
- Chingizxonning Jaloliddinga qoyil qolish sababini izohlab bering.
- Hikoyadagi qaysi voqeadan ta'sirlandingiz?
- Qaysi qahramon sizga ma'qul bo'ldi va nima uchun?

Kichik guruhlar bilan ishlash jarayonida ularga quyidagicha topshiriqlar berish mumkin:

1-guruhga topshiriq. Darslikdagi birinchi rasmni kuzating. Unda hikoyadagi qaysi voqea aks ettirilganligini so'zlab berishga tayyorlaning.

2-guruhga topshiriq. Darslikdagi ikkinchi rasmda nima ifodalanganini kuzating va hikoya qilib berishga tayyorlaning.

3-guruhga topshiriq. Asardagi joy nomlarini sanang va izohlang.

4-guruhga topshiriq. Chingizxon va Jaloliddin Manguberdi timsollariga tavsif bering.

Bundan tashqari, dars jarayonida reja tuzishni o'rgatish, reja asosida hikoya qilish ko'nikmasini shakllantirish, "So'z o'yini" dan foydalanib, o'quvchilarni topqirlikka, hozirjavoblikka odatlantirish mumkin. Dars yakunida uyga vazifa sifatida "Jaloliddinning jasorati" mavzusida kichik insho yozdirilishi o'quvchilarning yozma nutqini o'stirishga yordam beradi.

Bunday mavzudagi hikoyalar o'quvchilarda vatanga bo'lgan sadoqatni, vatanni ardoqlash, unga tegishli har bir narsani muqaddas bilish, o'zini uning kelajagining yaratuvchisi deb his qilish tuyg'ularini ham tarbiyalaydi.

Boshlang'ich sinflarda nafaqat "O'qish" darslarida, balki matematika darslarida ham interfaol usullarni qo'llab, xalq ertaklaridan foydalanilsa, o'quvchilarning qiziqishlari oshadi, mushohada qilishlari shakllanadi.

Birinchi sinfda nol sonini o'rgangandan keyin nol haqidagi ertakni o'qish yoki kichik sahna ko'rinishi namoyish etish maqsadga muvofiqdir. Ertak matni quyidagicha:

Uzoq qadim zamonda, tog'lar va dengiz tomonda Raqamlar mamlakati bo'lgan ekan. Unda juda halol va pok sonlar yashagan ekan. Faqat nol boshqalardan ishyoqmas va dangasaligi bilan farq qilar ekan. Kunlardan bir kuni ular uzoq sahrqda Arifmetika shohi borligini bilib qolishibdi. Shoh o'z xizmatiga barcha raqamlarni taklif etibdi. Raqamlar mamlakati bilan Arifmetika shohi davlati orasida juda katta sahro bor ekan. Bu sahroda esa 4 ta katta daryo bo'lgan ekan. Daryolarning nomi "Qo'shish", "Ayirish", "Ko'paytirish" va "Bo'lish" ekan. Raqamlar qanday qilib Arifmetika shohi

mamalakatiga borishni maslahatlashibdi. Ular hammalari birgalikda borishga qaror qilishibdi. Chunki birgalikda ish qilinsa, har qahday qiyinchiliklarni engish mumkin deyishibdi. Ertalab quyosh o'zining zarrin nurlarini erga sochib, yer yuzi yorisha boshlaganda, raqamlar yo'lga chiqishibdi.

Ular yo'l yurishibdi, yo'l yurishsa ham, mo'l yurishibdi va, nihoyat, "Qo'shish" daryosiga etib kelishibdi. Barcha raqamlar daryo suvidan ichib, chanqog'ini bosmoqchi bo'lishibdi. Ammo "Qo'shish daryosi suv bermabdi. U suv ichish uchun oldin shartni bajarish lozimligini aytib, shunday buyuribdi: "Juft-juft bo'lib saflaning va qo'shiling, shundagina suv ichasizlar". Barcha raqamlar "Qo'shish" daryosining iltimosini bajaribdilar. Hatto ishyoqmas va dangasa nol ham. Ammo nol bilan qo'shilgan juda xafa bo'libdi, chunki daryo raqamlar soniga qarab suv bera ekan.

Quyosh yana ham qattiq qizdiribdi. Raqamlar zo'rg'a "Ayirish" daryosiga etib kelishibdi. Bu daryo ham chanqagan raqamlarga o'z shartini: "Kim juft bo'lib tursa va katta raqamdan kichik raqamni ayirsa, undan chiqqan natijalarning eng kichigiga ko'p miqdorda suv beramiz", - debdi. Yana nol bilan juftlashgan raqam juda xafa bo'libdi va ranjibdi.

Raqamlar Arifmetika shohi mamlakatiga qarab yo'lni davom ettiribdilar.

"Ko'paytirish" daryosi ularni o'zaro ko'paytirishni iltimos qilibdi. Nol bilan juftlashgan raqam suv olmabdi. Ular zo'rg'a "Bo'lish" daryosiga etganda, hech bir raqam nol bilan juftlashishni xohlamabdi. Shundan buyon hech bir raqam nolga bo'linmas ekan.

Arifmetika shohi o'z mamalkatida barcha raqamlarni, hatto ishyoqmas va dangasa nolni hamma raqamlar yoniga qo'shib yozadigan va unda 10 marta kattalashadigan bo'libdi. Ular Arifmetika shohi mamlakatida to'q va farovon yashab, murod-maqсадlariga etishibdi.

Dars jarayonida ertakni o'qituvchining o'zi o'qib, ovoz tovlanishlariga rioya qilgan holda, ma'lum bir joyigacha o'qib, shu erda o'qishni tugatib, o'quvchilarga quyidagicha savollar bilan murojaat qilishi mumkin:

1. Ertakni kim davom ettiradi?
2. Ertakdagi qaysi qahramonlar sizga yoqib qoldi?
3. Nol raqamining faoliyatini siz qanday baholaysiz?

Ertakni rollarga bo'lib, kichik sahna ko'rinishi tayyorlansa, endigina maktab ostonasiga qadam qo'ygan o'quvchilarning o'qish va matematika fanlariga bo'lgan qiziqishlari yana-da oshadi.

Binobarin, boshlang'ich sinflarda qaysi fanni o'qitishdan qat'iy nazar, zamonaviy darslarni tashkil qilishda turli metod va interfaol usullarning o'rni beqiyos bo'lib, bular ma'naviy barkamol shaxni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. Istiqbolli loyihalar xalqimiz farovonligiga xizmat qilmoqda. "Xalq so'zi". 2018-yil 8 dekabr №253
2. Umarova M., Hamroqulova X., Tojiboyeva R. O'qish kitobi. 3-sinf uchun darslik. T., "O'qituvchi", 2019. B - 111- 112.